

Raport o stanie Sektora Kultury w miastach, w roku 2003.

Zadania z zakresu usług kultury prowadzone są na wszystkich poziomach samorządu terytorialnego. Największą gamę usług z tego zakresu świadczą miasta. Od kilku lat corocznie od 50 do 60 miast bierze udział w badaniach SAS – KULTURA, dzięki czemu uczestnicy badań mogą porównywać się z innymi miastami oraz śledzić zmiany w dostępności usług kultury, sposobach i kosztach ich świadczenia, a także skalę zainteresowania ofertą kulturalną. W 2005 r., tak jak w ubiegłym roku, 55 miast różnej wielkości przysłało informacje nt. realizacji usług sektora kultury w roku 2003 (tab.1). Podobnie jak w poprzednich latach analizę przeprowadzono w podziale na 6 grup wielkościowych miast. Najliczniej reprezentowane były miasta 25-100-tysięczne. W stosunku do wcześniejszych badań znacznie wzrosła liczba miast najmniejszych.

Tab. 1. Struktura wielkościowa badanych miast

Wielkość miasta w tys. mieszkańców	Liczba miast w grupie
Poniżej 25	8
25-50	14
50-100	15
100-200	12
200-300	2
Powyżej 300	4
Razem	55

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

1. Ranga i struktura wydatków na kulturę w miastach, w 2003 r.

W 2003 r. całkowite wydatki na kulturę stanowiły w badanych miastach przeciętnie 4% ogółu wydatków budżetowych, z tego 3,5% stanowiły wydatki w dziale 921 (tab. 2). Trzeba zauważyć, że im mniejsze jest miasto tym większy ma udział wydatków na kulturę spoza działu 921. Świadczy to niewątpliwie o wysokiej randze nadawanej usługom kultury w najmniejszych miastach. W latach 2000-2003 udział wydatków na kulturę wzrósł najbardziej w miastach 25-50-tysięcznych (o 1,4 punktu procentowego), spadł natomiast znacząco w miastach 200-300-tysięcznych.

Tab.2. Udział wydatków na kulturę ogółem i w dziale 921, w budżecie badanych miast (w % ogółu wydatków budżetowych), w 2003 r.

Wielkość miast w tysiącach mieszkańców	Przeciętny udział wydatków na kulturę ogółem, w budżetach miast (w %)		Przeciętny udział wydatków w dziale 921, w budżetach miast (w %)
	2000	2003	
< 25	3,5	4,5	3,8
25 – 50	3,6	5,0	4,5
50 – 100	3,2	3,9	3,4
100 – 200	3,3	2,6	2,6
200 – 300	2,5	2,9	3,1
> 300	3,1	-	3,0
Razem	3,2	4,0	3,5

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000 i 2003 r.

Spośród wszystkich badanych miast, najmniejszym udziałem wydatków na kulturę cechowała się Zielona Góra – 1,4% (w ubiegłym roku był to Gorzów Wlkp.), największym zaś Trzebinia - przeznaczająca 8% budżetu na cele kultury. Wśród pozostałych miast tradycyjnie duże zaangażowanie budżetowe utrzymywało się w Koszalinie, Cieszynie, Oleśnicy, Jeleniej Górze. Wymienione tu miasta charakteryzowały się też największymi nakładami na kulturę w przeliczeniu na 1 mieszkańca (tab. 3). W Trzebini kwota ta sięgnęła 124 tys. zł, podczas gdy w Zielonej Górze zaledwie 27 tys. zł.

Tab.3. Porównanie wydatków na kulturę w dziale 921, w przeliczeniu na 1000 mieszkańców miast z wydatkami na kulturę ogółem w 2003r.

Wielkość miast w tysiącach mieszkańców	wydatki na kulturę w dziale 921, na 1000 mieszkańców miast (w zł)	Wydatki na kulturę ogółem, na 1000 mieszkańców (w zł)
< 25	52224	53467
25 – 50	66396	68829
50 – 100	63112	71231
100 – 200	53636	58695
200 – 300	58068	59609
> 300	69404	-
Razem	60726	63616

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

W większości badanych miast koszty utrzymania instytucji kultury stanowiły od 60 do 90% ogółu wydatków na kulturę; w skrajnych przypadkach - 100% w Lubaniu oraz zaledwie 27% w Kwidzynie (tab.4). Zdecydowanie najmniejszy udział tego typu wydatków cechował miasta 200-300-tysięczne (w badaniu brały udział tylko 2 miasta – Toruń i Częstochowa),

które wyróżniały się dużym zaangażowaniem budżetu w realizację funkcji mecenasa kultury (9,8% budżetu przeznaczanego na wspieranie przedsięwzięć kulturalnych).

Tab. 4. Struktura wydatków na kulturę, w dziale 921, w 2003 r., wg wielkości miast

Wielkość miasta w tys. mieszkańców	% udział wydatków, w wydatkach miasta na kulturę, w dziale 921		
	Na utrzymanie instytucji	Na realizację funkcji mecenasa kultury	Inne wydatki
Poniżej 25	97,0	3,6	-
25-50	82,0	7,5	10,5
50-100	86,5	3,7	9,8
100-200	85,9	7,2	6,9
200-300	76,9	9,8	13,3
Powyżej 300	82,8	4,9	12,3
Razem	85,7	5,8	8,5

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

Trzy spośród badanych miast (Białogard, Biała Podlaska i Trzebinia) wyróżniały się bardzo wysokimi wydatkami inwestycyjnymi, sięgającymi 20-30% całkowitych wydatków na kulturę. W pozostałych to zaangażowanie wahało się od 1-10% budżetu kultury. Generalnie im mniejsze miasta, tym większy udział w budżecie kultury miały wydatki inwestycyjne (tab.5). W najmniejszych miastach znaczące było też zaangażowanie budżetowe w konserwację i ochronę zabytków. W Białogardzie przeznaczono na ten cel aż 3,5% budżetu miasta.

Tab. 5. Wydatki na inwestycje kulturalne oraz na konserwację i ochronę zabytków w 2003 r.

Wielkość miasta w tys. mieszkańców	% udział wydatków inwestycyjnych w całkowitych wydatkach miasta na kulturę	% udział wydatków na konserwację i ochronę zabytków w budżecie miasta ogółem
Poniżej 25	10,4	1,8
25-50	9,4	0,1
50-100	8,6	0,1
100-200	2,1	0,1
200-300	-	-
Powyżej 300	-	-
Razem	8,0	0,4

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

2. Centra kultury

Ta forma działalności kulturalnej występowała we wszystkich badanych miastach, choć kilka z nich nie przysłało pełnej informacji o funkcjonowaniu tego typu instytucji. Ośrodki te, obok funkcji centrów edukacji, rozwoju zainteresowań i animacji kulturalnej, prowadzą często biblioteki, galerie, kina.

2.1. Organizacja i funkcjonowanie

Im mniejsze miasta, tym teoretycznie były one łatwiej dostępne dla mieszkańców, każdy z ośrodków obsługiwał bowiem znacznie mniejszą ich liczbę (tab. 6). Jednak w mniejszych miastach były to najczęściej małe instytucje, zatrudniające od 1 (Sępólno Krajeńskie) do 21 (Międzyrzec Podlaski) pracowników, podczas gdy w dużych miastach liczba zatrudnionych w tego typu instytucjach sięgała nawet do 54 osób (Poznań). Jednocześnie w mniejszych miastach wynagrodzenia pochłaniały około 50% całkowitego budżetu instytucji – w skrajnym przypadku, w Połańcu stanowiły nawet blisko 80%. W większych miastach wahały się od 19% w Częstochowie do 42% w Toruniu i 57% w Łodzi. W większości badanych miast przeciętne roczne wynagrodzenia brutto pracowników wahały się od 20 000 zł do 35 000 zł. Wyraźnie niższe były w najmniejszych miastach, zaś wyższe w miastach 100-300-tysięcznych (tab. 6). Bardzo wysokimi przeciętnymi wynagrodzeniami pracowników centrów kultury wyróżniały się Chorzów, Bytom i Częstochowa (odpowiednio 71 000, 55 000 i 42 000 zł), a wśród mniejszych miast Oleśnica (47 000 zł). Wysokie uposażenia pracowników lub duży udział wynagrodzeń w kosztach bieżących często były zbieżne z wysokim udziałem dotacji budżetowej w całkowitych dochodach instytucji (np. w Chorzowie, Oleśnicy czy w Połańcu). Przychody z dotacji budżetowej stanowiły przeciętnie 67% ogółu dochodów centrów kultury. Najwyższe znaczenie miały w Siemianowicach Śląskich (97%), Chorzowie (92%), Szczytnie (92%) i w Połańcu (82%).

W najmniejszych miastach ważnym źródłem przychodów dla centrów kultury były dotacje innych jednostek samorządu terytorialnego (w Dukli stanowiły 76% dochodów). Rezerwa celowa budżetu państwa miała większe znaczenie w miastach na prawach powiatu, 50-100-tysięcznych (w Białej Podlaskiej 19% dochodów). W miastach 200-300-tysięcznych centra kultury pozyskiwały znaczne środki dzięki celowym przychodom z budżetu miasta (w Częstochowie 15% dochodów).

Tab. 6. Centra kultury. Organizacja i finansowanie

Cecha	liczba mieszkańc ^o w na 1 placówkę	Średnia liczba zatrudnionych w 1 placówce	Udział (%) wynagrodzeń w kosztach bieżących	Średnie roczne wynagrodzenie brutto 1 zatrudnionego (w zł)	Udział (%) przychód w z dotacji budżetowej gminy	Udział (%) innych przychodów budżetowych
Poniżej 25	15380	11,1	50,9	25461	35,3	28,8
25-50	29562	15,6	46,4	31642	77,0	1,8
50-100	44436	24,1	50,0	29081	66,0	11,1
100-200	74804	14,7	49,8	37472	76,9	0,1
200-300	151415	6,6	30,4	36703	41,8	27,5
Powyżej 300	77759	21,7	44,3	30128	66,1	4,4
Razem	49908	17,5	47,9	31496	67,0	8,6

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

2.2. Efektywność działalności

Efektywność oceniano poprzez analizę skali uczestnictwa w oferowanych formach działalności, liczby uczestników przypadających na 1 pracownika, kosztów działalności w przeliczeniu na 1 pracownika oraz wielkości wypracowywanych i pozyskiwanych przez instytucje środków na działalność.

Stałe formy działalności cieszyły się największym zainteresowaniem w miastach 50-100-tysiecznych (tab. 7), a najmniej liczne były w miastach najmniejszych. Najwięcej uczestników imprez odnotowały natomiast, podobnie jak w poprzednich latach, miasta 100-200-tysięczne, które są organizatorami dużych imprez festiwalowych (np. Koszalin).

Stosunkowo najwięcej imprez, w przeliczeniu na 1 pracownika organizowały centra kultury w miastach 200-300-tysięcznych. One też odnotowały największą liczbę uczestników imprez w przeliczeniu na 1 pracownika (w Częstochowie - 14, 8 tys. osób). W tej grupie miast była też największa liczba użytkowników innych form działalności (kino, galeria, biblioteka) przypadających na 1 pracownika. Natomiast w odniesieniu do stałych form działalności, największą efektywnością pracy cechowali się pracownicy Centrum Kultury w Tczewie, w którym na 1 pracownika przypadało 946 uczestników stałych form działalności. Najmniej obciążeni tym rodzajem pracy byli pracownicy Centrum Kultury w Opolu (na 1 pracownika przypadało 5 uczestników grup stałych). Generalnie najbardziej aktywni w prowadzeniu stałych grup byli pracownicy w miastach 25-50-tysięcznych. Wyróżniała się tu szczególnie Oleśnica, w której na 1 pracownika przypadało przeciętnie 12 grup stałych zajęć.

Koszty bieżącej działalności centrów kultury w przeliczeniu na 1 użytkownika wszystkich form działalności były bardzo zróżnicowane – od 7 zł w Tczewie do 81 zł w Trzebini. Generalnie najwyższe były w miastach najmniejszych (tab. 7), chociaż wysokie

koszty w Łodzi i Poznaniu znacząco wpływały też na stosunkowo wysokie przeciętne koszty uczestnictwa w miastach największych. Znacznie mniej zróżnicowane były przeciętne koszty działalności statutowej, w większości miast zawierały się w kwocie 5-10 zł, w przeliczeniu na 1 użytkownika wszystkich form działalności. Zdecydowanie niższymi kosztami wyróżniały się centra kultury w miastach 200-300-tysięcznych. Najwyższą wartość (od 30–23 zł) wskaźnik ten osiągnął w Oleśnicy, Przemyślu, Rudzie Śląskiej i Sępólnie Krajeńskim. Na uwagę zasługuje sytuacja w Centrum Kultury w Połańcu, w którym wskaźnik kosztów działalności bieżącej w przeliczeniu na 1 użytkownika wszystkich form działalności był jednym z najwyższych (61 zł), natomiast wskaźnik kosztów działalności statutowej był najniższy spośród wszystkich badanych miast (2 zł).

Tab. 7. Efektywność działalności centrów kultury

Wielkość miasta w tys. mieszkańców	Poniżej 25	25 - 50	50- 100	100-200	200-300	Powyżej 300	Razem
Cecha							
Średnia liczba uczestników imprez	352	286	284	527	413	440	364
Liczba imprez na 1 pracownika ¹	9	12	8	5	19	6	9
Liczba uczestników imprez na 1 pracownika	1389	2479	1897	2343	8766	2039	2380
Średnia liczba uczestników grup, zespołów, kół (stałe formy działalności)	19	24	63	37	50	34	39
Liczba uczestników stałych form działalności na 1 pracownika	20	57	131	59	15	41	71
Liczba grup, zespołów, kół, kursów na 1 pracownika	1,0	2,5	1,3	1,5	0,8	1,3	1,6
Liczba użytkowników innych form działalności na 1 pracownika	170,6	539,1	615,3	438,9	2057,5	453,6	531,5
Koszty bieżącej działalności na 1 użytkownika wszystkich form (w zł)	45,1	33,7	30,1	33,2	15,4	41,8	33,6
Koszty statutowej działalności na 1 użytkownika wszystkich form (w zł)	10,7	11,0	8,9	9,3	7,5	10,9	9,8
Udział w całkowitych przychodach środków wypracowanych (w%)	28,8	17,4	20,1	20,6	27,9	27,7	21,4
Udział w całkowitych przychodach środków pozyskanych (w%)	7,1	4,0	2,8	2,4	2,8	1,8	3,3

¹ Pojęcie 1 pracownika jest używane w znaczeniu 1 etatu przeliczeniowego

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

Warto też przyrzeć się aktywności centrów kultury w wypracowywaniu i pozyskiwaniu środków na działalność spoza dotacji budżetowych. Była ona bardzo zróżnicowana w skali poszczególnych miast. W pojedynczych miastach (Koźmin Wlkp., Trzebinia) centra kultury w ogóle nie wypracowywały środków na działalność. Generalnie najgorzej wyglądała sytuacja w miastach 25-50-tysięcznych. W większości jednak centra kultury wypracowywały znaczące środki – zwłaszcza w miastach najmniejszych (Lubań 81% ogółu dochodów) oraz w dużych i największych (Toruń – 48%, Koszalin – 47%, Poznań – 37%). Znacznie mniejszą część swoich przychodów centra kultury pozyskiwały – najczęściej poprzez sponsoring lub darowizny. Tu także największą aktywność wykazywały najmniejsze miasta, w których małe, lokalne firmy najmocniej poczuwają się do odpowiedzialności za stan kultury (tab. 7). Centrum Kultury w Koźminie Wlkp. pozyskało aż 32% swoich dochodów, a w Trzebini – 17%. Najczęściej jednak udział środków pozyskanych był niewielki i oscylował pomiędzy 0,3 a 2,5%; 11 miast w ogóle nie wykazało pozyskiwania środków przez miejskie centra kultury.

2.3. Skala społecznego oddziaływania

Analiza efektywności działalności analizowanej poprzez skalę przenikania do środowiska lokalnego pokazała, że największym oddziaływaniem na środowisko społeczne cechowały się Centra Kultury w miastach 25-100-tysięcznych (tab. 8). Skala uczestnictwa w ofercie, w przeliczeniu na 1000 mieszkańców osiągała tu najwyższe wartości w odniesieniu do wszystkich rodzajów działalności. W odniesieniu do stałych form działalności wyróżniały się zwłaszcza Gorzów Wlkp. i Tczew (odpowiednio 192 i 174 uczestników stałych form działalności na 1000 mieszkańców) oraz Częstochowa i Bytom (0,3 i 0,5 uczestników na 1000 mieszkańców). Imprezy skupiały wielokrotnie mieszkańców Ostrołki (4 403 na 1000 mieszkańców); z najmniejszym zainteresowaniem spotykały się w Poznaniu i Łodzi (odpowiednio 113 i 153 osób na 1000 mieszkańców). Inne formy działalności centrów kultury cieszyły się dużym zainteresowaniem w 5 miastach: Skierniewicach, Ostrołęce, Puławach, Szczecinku i Koszalinie. W miastach tych, liczących od 25–50 tys. (Skierniewice i Szczecinek) do 100-200 tys. (Koszalin), liczba uczestników innych form działalności (biblioteka, galeria, kino) w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wahała się od 1468 w Skierniewicach do 1132 w Koszalinie. W żadnym z badanych pozostałych miast wskaźnik ten nie przekraczał 560. Trzeba tu nadmienić, że niektóre centra kultury, zwłaszcza w dużych

miastach nie prowadzą lub prowadzą bardzo ograniczoną działalność w tym zakresie. Dotyczy to zwłaszcza bibliotek i kin.

Tab. 8. Skala społecznego oddziaływania centrów kultury

Cechy Wielkość miasta w tysiącach mieszkańców	Liczba uczestników okazjonalnych form działalności na 1000 mk.	Liczba uczestników stałych form działal- ności na 1000 mk.	Liczba uczestników innych form działal- ności na 1000 mk.
Poniżej 25	941,8	20,4	201,1
25 – 50	1179,1	25,7	421,4
50 – 100	1118,7	46,8	410,2
100 – 200	613,0	23,9	178,6
200 – 300	367,0	1,3	253,3
Powyżej 300	490,7	11,9	126,2
Razem	919,9	28,5	306,4

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

2.4. Inne formy działalności centrów kultury

Centra kultury w niektórych miastach prowadziły także inne formy działalności – najczęściej biblioteki, galerie i kina. Biblioteki znajdowały się w strukturze centrum kultury przede wszystkim w mniejszych miastach – ogółem w siedmiu, przy czym najwięcej wypożyczeń w przeliczeniu na 1 użytkownika odnotowały w Szczecinku (12) i w Jaśle (7) (tab. 9). W tych miastach działalność bibliotek zlokalizowanych w centrach kultury cechowała się też największą skalą społecznego oddziaływania (tab. 10); w Szczecinku osiągnęła wielkość 560 użytkowników biblioteki na 1000 mieszkańców.

Tab. 9. Efektywność innych form działalności centrów kultury

Cecha Wielkość miasta w tysiącach mieszkańców	Liczba wypożyczeń na 1 użytkownika biblioteki w CK	Liczba zwiedzających na 1 wystawę w galerii CK	Liczba widzów na 1 seans kinowy w CK
Poniżej 25	6,6	224,0	25,1
25 – 50	9,5	311,4	35,8
50 – 100	2,6	467,7	56,7
100 – 200	-	435,4	99,8
200 – 300	-	803,0	86,3
Powyżej 300	-	1264,8	58,8
Razem	5,2	494,3	52,3

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

Galerie znajdowały się w centrach kultury, w 43 spośród badanych 55 miast. Organizowane przez nie wystawy największą popularnością cieszyły się w Poznaniu, gdzie 1

wystawę odwiedziło przeciętnie 4 300 osób. Generalnie, im mniejsze miasto, tym mniej osób odwiedzało przeciętnie wystawę organizowaną w galeriach Centrum Kultury (tab.9). Jednak w przekroju wszystkich badanych miast najmniejszą frekwencję odnotowały galerie w Olsztynie i Łodzi (odpowiednio 70 i 96 osób odwiedzających przeciętnie 1 wystawę). Największą skalą społecznego oddziaływania cechowała się galeria centrum kultury w Puławach (1 246 zwiedzających na 1000 mieszkańców).

Kina funkcjonowały w centrach kultury, 29 badanych miastach. Wysoką frekwencję notowały kina w Dąbrowie Górniczej, Katowicach, Chełmie (przeciętnie od 209–100 widzów na 1 seansie). Bardzo mała frekwencja występowała w najmniejszych miastach (tab. 9) - przeciętnie od 17 widzów w Dukli do 42 w Połańcu. W dużych miastach oraz w najmniejszych niewielka była też skala społecznego oddziaływania kin (tab. 10). Wśród badanych miast wyróżniała się w tym względzie Ostrołęka, w której liczba widzów kina zlokalizowanego w centrum kultury, w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, wynosiła 1325 osób. Dużą skalę społecznego oddziaływania kina odnotowały też Koszalin i Skierniewice (1021 i 964 osób na 1000 mieszkańców).

Tab. 10. Skala społecznego oddziaływania innych form działalności centrów kultury

Cecha Wielkość miasta w tysiącach mieszkańców	Liczba użytkowników biblioteki CK na 1 000 mieszkańców	Liczba zwiedzających galerię CK na 1 000 mieszkańców	Liczba widzów w kinie CK na 1 000 mieszkańców
Poniżej 25	242,7	136,4	98,6
25 – 50	280,4	135,0	283,9
50 – 100	9,2	218,2	303,6
100 – 200	Bd	70,6	394,4
200 – 300	Bd	244,3	9,0
Powyżej 300	Bd	101,1	25,2
Razem	135,4	145,1	230,7

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

3. Biblioteki

Wśród badanych 55 miast, 52 udzieliło pełnej informacji na temat organizacji i funkcjonowania miejskich bibliotek. Instytucje te znajdowały się we wszystkich grupach wielkościowych miast.

3.1. Organizacja i finansowanie

Placówki biblioteczne stosunkowo najłatwiej były dostępne w miastach największych oraz 50-200-tysięcznych, w których na 1 placówkę biblioteczną przypadało od 9770 do 9808

mieszkańców. Generalnie najgorszą dostępnością do bibliotek wyróżniały się małe miasta (tab.11). Jednocześnie miasta najmniejsze i małe cechowały się największymi dysproporcjami w dostępności do bibliotek. Były wśród nich gminy o najlepszych warunkach dostępu – w Koźminie Wlkp. i Trzebini na jedną placówkę przypadało zaledwie 2771 i 2627 mieszkańców oraz jednocześnie takie jak Lubań i Bolesławiec, w których na 1 placówkę przypadało 22 629 i 20 626 mieszkańców. Najbogatszą ofertą książek i czasopism dysponowały biblioteki w miastach 50-100-tysięcznych (tab. 11). Wyróżniały się tu szczególnie Siemianowice Śląskie, w których na 1000 mieszkańców przypadało 8 412 książek i czasopism. Stosunkowo najskromniejszym zasobem książek i czasopism w przeliczeniu na 1000 mieszkańców dysponowały miejskie biblioteki w największych miastach. Warto jednak zauważyć, że w miastach tych kupowano stosunkowo najwięcej książek i czasopism, a udział nowych nabytków w zasobach bibliotecznych był znacznie wyższy niż w innych grupach wielkościowych miast (tab. 11). Dla mniejszych miast charakterystyczne było bardzo duże zróżnicowanie pomiędzy miastami zarówno zasobu, jak i stopnia jego odnawiania. W grupie najmniejszych miast biblioteka w Połańcu zakupiła w 2003 r. 145 książek i czasopism w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, a nabytki stanowiły 4,5% jej zasobów bibliotecznych, zaś zakupy biblioteki w Lubaniu wynosiły zaledwie 3,4 pozycji na 1000 mieszkańców, zaś udział nabytków stanowił 0,08% zasobu biblioteki. Łatwo zauważyć, że wśród małych miast następuje ogromne różnicowanie się w dostępności do wysoko jakościowych usług bibliotecznych. W tym kontekście trzeba zauważyć nieco lepszy poziom skomputeryzowania bibliotek w miastach małych i najmniejszych, a zwłaszcza częstsze udostępnianie w nich internetu dla użytkowników bibliotek.

Tab. 11. Biblioteki. Dostępność i charakter oferty

Cecha Wielkość miasta w tys. mieszkańców	liczba mieszkańców przypada- jąca 1 na placówkę	Liczba książek i czasopism na 1000 mieszkańców	Liczba dostępnych komputerów z internetem na 1 placówkę	Liczba zakupionych książek i czasopism na 1000 mk	Udział (w %) nowych nabyt- ków w miejs- kich zasobach bibliotecznych
Poniżej 25	11709,7	3102,9	1,1	51,3	1,7
25-50	10642,7	3675,0	1,3	66,4	1,8
50-100	9807,6	3822,4	0,7	60,2	1,7
100-200	9769,1	2832,3	0,6	47,1	1,5
200-300	10009,6	2902,1	0,4	32,7	1,1
Powyżej 300	9788,0	2410,4	0,6	67,6	2,5
Razem	10302,5	3320,1	0,8	57,2	1,7

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

Podobnie jak w ubiegłym roku spośród wszystkich miast wyróżniał się Dzierżoniów, w którym na 1 placówkę przypadało przeciętnie 4,3 dostępnych dla użytkowników komputerów podłączonych do internetu. Stosunkowo dobra sytuacja w tym względzie cechowała też Międzyrzec Podlaski, Radomsko, Chełm i Lubią. Stosunkowo najslabiej dbano o odnowienie zasobu i komputeryzację bibliotek w miastach 200-300-tysięcznych.

Biblioteki w miastach 25-100-tysięcznych dysponujące największymi zbiorami bibliotecznymi, zatrudniały przeciętnie najwięcej pracowników (tab. 12). Były tu jednocześnie największe dysproporcje w wielkości zatrudnienia – od 2 osób w Trzebini do 18 w Cieszynie i Chełmie. Udział wynagrodzeń w kosztach bieżących oscylował w poszczególnych miastach wokół 70%. Największy występował w miastach 50-100-tysięcznych – w tej grupie kilka miast zanotowało zbliżony poziom ok. 80% udziału wynagrodzeń. Podobnie jednak jak w przypadku innych zjawisk największe dysproporcje występowały w miastach mniejszych, w których w Sępólnie Krajeńskim wskaźnik ten osiągnął 47%, podczas gdy w Policach 86%, a w Wągrowcu i Dukli odpowiednio 81% i 84%. Przeciętna wielkość uposażeń pracowników malała wraz ze wzrostem wielkości miast (tab.12) – w Dukli osiągnęła 41 879 zł, przy średniej w zbiorze badanych miast – 27 477 zł.

Udział przychodów z dotacji budżetowej gminy oscylował we wszystkich miastach wokół 80%. Wyraźnie wyższy był w miastach 100-200-tysięcznych i zdecydowanie najniższy w miastach najmniejszych (tab. 12). Warto tu zauważyć sytuację w Dukli czy Koźminie Wlkp., w których dotacja budżetu gminy była zerowa oraz w Wągrowcu, Zielonej Górze i Policach, gdzie wynosiła ona 100% lub prawie 100%.

Tab. 12. Biblioteki. Organizacja i finansowanie.

Cecha	Średnia liczba zatrudnionych ² w jednej placówce	% wynagrodzeń w kosztach bieżących	Średnie roczne wynagrodzenie brutto 1 zatrudnionego (w zł)	% przychodów z dotacji budżetowej gminy	% przychodów z dotacji budżetowej innych j.s.t.	% przychodów z dotacji budżetu państwa	% innych celowych przychodów budżetu gminy
Poniżej 25	5,1	68,8	29655,4	66,6	31,8	1,8	0,0
25-50	6,3	66,7	28048,7	85,9	2,9	4,4	0,2
50-100	6,4	73,8	26453,0	73,0	1,6	19,9	0,0
100-200	4,8	71,8	27121,8	89,4	0,5	3,8	0,5
200-300	4,1	65,4	27788,3	86,0	0,7	6,5	0,0
Powyżej 300	4,5	67,4	26527,2	84,3	6,8	1,5	2,1
Razem	5,6	70,2	27477,5	80,3	5,9	8,3	0,3

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

² liczba zatrudnionych podana w etatach przeliczeniowych

W najmniejszych gminach, a także w miastach największych, ważnym źródłem przychodów miejskich bibliotek były dotacje budżetowe innych jednostek samorządu terytorialnego. W Dukli stanowiły one prawie 100% dochodu biblioteki, a w Koźminie Wlkp. ponad 91%. Przypadek Dukli skłania do zadania pytania o wpływ, jaki na wielkość uposażeń pracowników ma fakt otrzymywania zewnętrznej dotacji budżetowej. Wśród największych miast znaczącą tego typu dotację otrzymywała biblioteka w Gdańsku (ponad 27% ogółu przychodów). Przychody z budżetu państwa – przede wszystkim rezerwa celowa dla instytucji przejętych 1.01.1999 r. – miały duże znaczenie dla finansowania działalności bibliotek w miastach 50-100-tysięcznych - w Łomży prawie 60% przychodu biblioteki miejskiej pochodziło z tego źródła. Tylko największe miasta stosowały na większą skalę finansowanie bibliotek poprzez dotacje celowe na realizację określonych projektów. Wyróżniał się tu Gdańsk, w którym 8,4% przychodów miejskich bibliotek pochodziło z tego źródła.

3.2. Efektywność działalności miejskich bibliotek

Aktywność czytelnicza, mierzona liczbą wypożyczeń w przeliczeniu na 1 czytelnika, wahała się w badanym zbiorze miast od 40 w Szczytnie do 8 w Sępólnie Krajeńskim. Przeciętnie najwyższa była w dwóch grupach miast 25-50-tysięcznych oraz liczących powyżej 300 tysięcy (tab. 13).

Najwyższą aktywnością zawodową cechowali się pracownicy bibliotek w miastach 25-50-tysięcznych. Prawie we wszystkich miastach tej grupy wielkości wartości wskaźników określających aktywność zawodową były wyższe niż przeciętne dla całego zbioru badanych miast, a poszczególne miasta osiągały maksymalne wartości wskaźników – w Bolesławcu liczba wypożyczeń w przeliczeniu na 1 pracownika osiągnęła wartość 25 504 (przy średniej 11 265), w Radomsku na 1 pracownika przypadało 8180 użytkowników (przy średniej 2643), w Policach liczba udzielonych informacji i wykonanych kwerend przypadających na 1 pracownika wyniosła 5313 (przy średniej 1029).

Biblioteki w miastach największych miały najwyższe koszty bieżącego funkcjonowania w przeliczeniu na 1 użytkownika (tab. 13). Było to niewątpliwie związane ze stosunkowo małą liczbą użytkowników bibliotek w tych miastach, a także bardzo wysokim poziomem tak mierzonej kosztocłonności w Łodzi (85 zł na 1 użytkownika, przy średniej 25 zł) oraz w Poznaniu (60 zł). Wszystkie pozostałe wskaźniki kosztocłonności najwyższe wartości osiągały w miastach najmniejszych, przy czym w Sępólnie Krajeńskim koszty działalności statutowej na 1 użytkownika (13,3 zł) oraz na 1 wypożyczenie (2,8 zł) ponad 6

razy przekraczały wartość średnią dla badanego zbioru. Przy kosztach bieżącej działalności w przeliczeniu na 1 wypożyczenie dysproporcje nie były aż tak wielkie, ale w większości najmniejszych miast wartości tego wskaźnika znacząco przekraczały średni poziom dla badanych miast. Biblioteki generalnie nie wypracowują ani nie pozyskują znaczących środków na swoją działalność. W tym kontekście warto zauważyć stosunkowo dużą aktywność bibliotek w miastach 25-50-tysięcznych w wypracowywaniu środków (tab. 13). Największą część swoich przychodów wypracowywały biblioteki w Sepólnie Krajeńskim (13,2%), Cieszynie (11,3%), Szczytnie (10%). Były też takie miasta, w których biblioteki w ogóle nie wypracowywały żadnych środków, np. wspomniana powyżej Dukla. We wszystkich grupach wielkości miast biblioteki starały się pozyskiwać środki poprzez sponsoring, dotacje czy też realizację projektów finansowanych z zewnętrznych środków. Nieco bardziej aktywne w tym względzie były miasta 100-200-tysięczne oraz największe (tab.13). Największe sukcesy na tym polu miały: Olsztyn (11,2% przychodów), Cieszyń (10,5%) i Koźmin Wlkp. (9,0%).

Tab. 13. Efektywność działalności bibliotek

Wielkość miasta w tys. mieszkańców	Poniżej 25	25 - 50	50- 100	100 -200	200-300	Powyżej 300	Razem
Cecha							
Liczba wypożyczeń na 1 czytelnika	20,8	28,1	22,1	24,6	25,9	28,1	24,5
Liczba wypożyczeń na 1 pracownika³	10537,4	13466,0	10363,6	10020,4	16078,7	11804,5	11265,2
Liczba informacji i kwerend na 1 pracownika	1042,6	1450,5	617,0	1081,1	981,4	1039,7	1029,4
Liczba użytkowników na 1 pracownika	3313,0	4058,7	1801,6	2176,9	2984,0	1620,7	2642,6
Koszty bieżącej działalności na 1 użytkownika (w zł)	20,8	19,8	25,9	27,9	14,2	46,6	25,8
Koszty statutowej działalności na 1 użytkownika (w zł)	4,1	2,3	2,5	2,0	2,3	3,3	2,6
Koszty bieżącej działalności na 1 wypożyczenie	4,6	3,7	3,7	4,3	2,6	3,3	3,9
Koszty statutowej działalności na 1 wypożyczenie	0,8	0,4	0,3	0,3	0,4	0,2	0,4
Udział w całkowitych przychodach środków wypracowanych (w%)	2,8	5,1	3,4	3,4	4,4	2,6	3,7

³ Pojęcie 1 pracownika jest używane w znaczeniu 1 etatu przeliczeniowego

Udział w całkowitych przychodach środków pozyskanych (w%)	2,2	2,2	2,0	2,7	2,4	2,7	2,3
--	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Źródło: *Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.*

3.3. Skala społecznego oddziaływania bibliotek

Biblioteki najmocniej oddziałują na środowisko społeczne w miastach 25-50-tysięcznych. Wszystkie wskaźniki, które ilustrują skalę aktywnego korzystania z usług bibliotek w odniesieniu do ogółu mieszkańców, osiągały najwyższe wartości w tej grupie miast (tab. 14), zaś w poszczególnych miastach ich wartości były wyraźnie wyższe od średniej dla badanego zbioru miast. Jedynie w odniesieniu do liczby zarejestrowanych czytelników lepiej wypadło oddziaływanie bibliotek w miastach 50-100-tysięcznych. Stosunkowo najslabiej oddziałują na swoje otoczenie społeczne biblioteki w miastach 100-200-tysięcznych.

Tab. 14. Skala społecznego oddziaływania miejskich bibliotek

Cecha	Liczba czytelników w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	Liczba wypożyczeń przypadających na 1000 mieszkańców	L. udzielonych informacji i wykonanych kwerend na 1000 mieszkańców	Liczba użytkowników ogółem w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
Poniżej 25	241,6	4346,9	532,9	1517,2
25 – 50	274,8	7626,3	999,8	2124,2
50 – 100	315,3	6512,0	374,9	1088,1
100 – 200	192,9	4619,1	525,9	1003,0
200 – 300	255,3	6618,1	404,0	1228,2
Powyżej 300	200,6	5552,7	472,0	726,4
Razem	255,6	5948,9	598,3	1355,6

Źródło: *Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.*

4. Teatry

Tylko 13 spośród badanych 55 miast było organizatorami teatrów (tab.14). W tej liczbie znalazły się wszystkie miasta liczące powyżej 200 tys. mieszkańców, co trzecie miasto w grupie 100-200-tysięcznych oraz pojedyncze miasta 25-100-tysięczne. Mniejsze miasta, które decydują się na organizowanie teatrów stwarzają swoim mieszkańcom bardzo dobre warunki dostępności do ich usług. Na 1 teatr przypada stosunkowo niedużo mieszkańców i jednocześnie liczba przedstawień w przeliczeniu na 1000 mieszkańców jest 2-4 razy większa niż w dużych miastach. Szczególnie korzystna jest sytuacja w Cieszynie, w którym miejski

teatr świadczy usługi na rzecz 36 tysięcy mieszkańców oraz w Jeleniej Górze, w której liczba przedstawień teatralnych w 2003 r., w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wynosiła 4,4. Stosunkowo najtrudniej dostępny dla mieszkańców był teatr miejski w Gdańsku (obsługiwał dla ponad 461 tys. mieszkańców), natomiast liczba przedstawień teatru w Bytomiu, w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wyniosła zaledwie 0,3.

Tab. 15. Miejskie teatry i dostępność ich oferty

Cecha	Liczba miast organizatorów teatrów miejskich	Liczba mieszkańców przypadających na 1 teatr	Liczba przedstawień w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
Wielkość miasta w tysiącach mieszkańców			
Poniżej 25	0	-	-
25 – 50	1	36 267	3,1
50 – 100	2	76 256	4,0
100 – 200	4	150 472	1,9
200 – 300	2	230 299	1,3
Powyżej 300	4	281 153	1,1
Razem	13	182 759	2,0

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

4.1. Organizacja i finansowanie miejskich teatrów

Struktura finansowania działalności teatrów w poszczególnych miastach była bardzo zróżnicowana. Teatry miejskie przeciętnie w blisko 60% finansowane były z dotacji budżetowej gminy (tab. 16). Największy udział tego typu finansowania odnotowały Katowice (89,5%) i Gdańsk (81%), najniższy zaś, zerowy - Poznań, którego teatry miejskie w 66% były zasilane dotacją budżetową innych jednostek samorządu terytorialnego. Miasta 50-100-tysięczne oraz w mniejszym stopniu 100-200-tysięczne, korzystały z rezerwy celowej budżetu państwa, dla instytucji przejętych 1.01.1999 r., szczególnie Łomża i Koszalin, które uzyskiwały w ten sposób 34% i 18% swoich dochodów. Z innych środków budżetu państwa zasilane były też teatry w miastach 100-300-tysięcznych, szczególnie w Toruniu i Olsztynie (po 5% ogółu dochodów). Tylko w dwóch grupach miast (największych i 50-100-tysięcznych) teatry mogły liczyć na dofinansowanie poprzez celowe dotacje budżetu miasta na realizację ściśle określonych przedsięwzięć. W Poznaniu pozyskiwano w ten sposób 21% przychodów teatru.

Udział wynagrodzeń w kosztach bieżących teatrów, podobnie jak przeciętna wielkość uposażeń wyraźnie związane były z wielkością miasta, w którym działał teatr. Wartość obu tych wskaźników generalnie rosła wraz ze wzrostem wielkości miasta (tab. 16). Najwyższy udział wynagrodzeń w kosztach bieżących działalności odnotowano w Olsztynie (76% przy

średniej w zbiorze badanych miast – 56,5%). Przeciętna wartość uposażeń była nieco mniej zróżnicowana. Wahala się od 35 810 zł w teatrze, w Bytomiu do 25 414 zł w Toruniu. Uposażenia te przeciętnie były wyraźnie niższe w miastach 50-100-tysięcznych (Jelenia Góra i Łomża).

Tab. 16. Finanse teatrów miejskich

Cecha Wielkość miasta w tys. mieszkańców	% wynagrodzeń w kosztach bieżących	Średnie roczne wynagrodzenie brutto na 1 zatrudnionego (w zł)	% przychodów z dotacji budżetowej gminy	% przychodów z dotacji budżetowej innych j.s.t.	% przychodów z rezerwy celowej budżetu państwa	% innych przychodów z budżetu państwa	% celowych przychodów z budżetu gminy
Poniżej 25	-	-	-				
25-50	38,2	29590	57,7	0,0	0,0	0,0	0,0
50-100	45,5	26665	48,3	0,3	21,3	0,0	2,3
100-200	58,0	31585	60,6	0,0	6,5	2,1	0,3
200-300	58,4	29849	67,5	0,0	0,7	3,2	0,1
Powyżej 300	61,7	31451	60,2	16,5	0,8	0,1	5,3
Razem	56,5	30265	59,4	5,6	5,6	1,1	2,1

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

4.2. Efektywność funkcjonowania teatrów miejskich

Niemal wszystkie wskaźniki ekonomicznej efektywności zastosowane w badaniu pokazują, że najbardziej efektywnie pracował teatr w Cieszynie (jedyne miasto w grupie 25-50 tys. mieszkańców prowadzące miejski teatr), który jak wykazano powyżej w najmniejszym stopniu finansowany był z dotacji budżetowej (tab.16). Bardzo wysokie są tu zwłaszcza wskaźniki aktywności zawodowej pracowników, a szczególnie liczba widzów w przeliczeniu na 1 pracownika (tab. 17). Najniższa aktywność zawodowa cechowała natomiast pracowników teatrów w największych miastach - w Poznaniu na 1 pracownika przypadało 639 widzów w roku, w Łodzi – 657. W pozostałych miastach (pomijając Cieszyn) wartość ta oscylowała w większości od 1300 do 900.

Teatr w Cieszynie odnotował też najniższą kosztochłonność działalności bieżącej i statutowej, w przeliczeniu na 1 widza i na 1 przedstawienie. Najwyższe koszty bieżące i statutowe, w przeliczeniu na 1 widza, odnotował teatr w Bytomiu, co niewątpliwie wiąże się z jego specyficznym profilem. Znacznie powyżej średniej mieściła się kosztochłonność bieżącej działalności teatrów w Łodzi i Poznaniu. Koszt bieżący przygotowania jednego przedstawienia wahał się od 22 707 tys. zł w Bytomiu do 6 771 zł w Olsztynie. Generalnie najwyższą kosztochłonnością cechowała się działalność teatrów w miastach 100-200-tysięcznych (tab. 17).

Teatr w Cieszynie, który w dużym stopniu ma charakter teatru impresaryjnego wypracowywał stosunkowo najwięcej środków (37,6% ogółu przychodów) (tab. 17). W pozostałych miastach teatry wypracowywały od 10% przychodów w Katowicach do 31% w Częstochowie, 32% w Łomży i 35% w Koszalinie. Teatry w miastach 100-200-tysięcznych były najbardziej skuteczne w pozyskiwaniu środków na działalność, zwłaszcza teatr w Bytomiu (26% przychodów). Znaczne środki pozyskiwały też teatry w Toruniu (7%), Cieszynie i w Łomży.

Tab. 17. Efektywność ekonomiczna funkcjonowania teatrów miejskich

Wielkość miasta w tys. mieszkańców	Poniżej 25	25 - 50	50- 100	100 -200	200-300	Powyżej 300	Razem
Cecha							
Liczba przedstawień na 1 pracownika ⁴	-	8,9	7,3	5,2	5,6	4,5	5,7
Liczba widzów na 1 pracownika	-	5039	1126	903	1108	793	1253
Koszty bieżącej działalności na 1 widza (w zł)	-	15,4	53,3	64,7	46,4	68,1	57,1
Koszty statutowej działalności na 1 widza (zł)	-	4,8	19,4	25,5	11,3	13,0	16,2
Koszty bieżącej działalności na 1 przedstawienie (w zł)	-	8668	12697	13413	9842	12406	11901
Koszty statutowej działalności na 1 przedstawienie (w zł)	-	2717	3665	5819	2197	2370	3448
Udział w całkowitych przychodach środków wypracowanych (w%)	-	37,6	25,5	23,0	25,0	15,9	22,6
Udział w całkowitych przychodach środków pozyskanych (w%)	-	4,7	2,3	7,5	3,6	1,2	4,0

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

4.3. Skala społecznego oddziaływania teatrów miejskich

Liczba widzów w przeliczeniu na 1 przedstawienie oscylowała w poszczególnych miastach od 274 w Koszalinie do 115 w Olsztynie. Jedynie w Cieszynie znacząco odbiegała od tego zbliżonego rzędu wielkości (tab. 18). Przeciętnie najwyższa i dość wyrównana była w miastach 200-300-tysięcznych (Gdańsk, Poznań, Łódź i nieco niższa w Katowicach). W pozostałych grupach miast występowało duże zróżnicowanie frekwencji, zwłaszcza w miastach 100-200-tysięcznych. W Koszalinie przeciętne przedstawienie skupiło 274 widzów, zaś w Opolu i Olsztynie – 118 i 115.

⁴ Pojęcie 1 pracownika jest używane w znaczeniu 1 etatu przeliczeniowego

Znacznie większym zróżnicowaniem cechował się wskaźnik obrazujący liczbę widzów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Wahał się on od 1771 w Cieszynie (tab. 18) do 74 w Bytomiu. Stosunkowo mocnym oddziaływaniem na środowisko społeczne cechowały się (oprócz teatru w Cieszynie) teatry w Jeleniej Górze i Koszalinie, dla których wskaźnik liczby widzów na 1000 mieszkańców osiągnął wartość 1041 i 874. Oprócz specyficznego teatru w Bytomiu, stosunkowo słabym oddziaływaniem na środowisko cechowały się teatry w Gdańsku, Katowicach i Olsztynie, w których wskaźnik ten nie osiągnął wartości 200 widz.

Tab. 18. Społeczne oddziaływanie miejskich teatrów

Cecha	Liczba widzów w przeliczeniu na 1 przedstawienie	Liczba widzów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
Wielkość miasta w tysiącach mieszkańców		
Poniżej 25	-	-
25 – 50	563,5	1771
50 – 100	177,7	735
100 – 200	185,7	355
200 – 300	209,4	273
Powyżej 300	182,8	191
Razem	216,3	459

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

5. Instytucje muzyczne

Zaledwie 8 spośród badanych 55 miast było w 2003 r. organizatorami gminnych instytucji muzycznych (tab. 19). Były to tylko miasta na prawach powiatu. Żadne z badanych miast liczących poniżej 50 tys. mieszkańców nie prowadziło tego typu instytucji artystycznej. Najmniejszym była Łomża, w której na jedną instytucję przypadało zaledwie 63,9 tys. mieszkańców, podczas gdy w Łodzi były to 682 tys.

Tab. 19. Miejskie instytucje muzyczne i dostępność ich oferty

Cecha	Liczba miast organizatorów miejskich instytucji muzycznych	Liczba mieszkańców przypadających na 1 instytucję muzyczną	Liczba przedstawień/koncertów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
Wielkość miasta w tysiącach mieszkańców			
Poniżej 25	0	-	-
25 – 50	0	-	-
50 – 100	1	63883	1,4
100 – 200	2	108733	2,1

200 – 300	2	230299	0,8
Powyżej 300	3	529472	0,2
Razem	8	291295	1,0

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

W mniejszych miastach na 1 mieszkańca przypadała przeciętnie większa liczba koncertów – szczególnie wyróżniał się Kalisz (3,4 koncertu na 1000 mieszkańców, przy średniej dla badanych miast 1,0). Stosunkowo najłatwiejszą dostępność do usług miejskich instytucji muzycznych mieli mieszkańcy największych miast, w których liczba koncertów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wynosiła przeciętnie 0,2.

5.1. Organizacja i finansowanie miejskich instytucji muzycznych

Działalność miejskich instytucji muzycznych na znacznie wyższym poziomie niż teatrów, finansowana była z dotacji budżetowej gminy (tab.20). Ten typ finansowania był szczególnie charakterystyczny dla największych miast, w których w Poznaniu udział dotacji miasta w całkowitych przychodach instytucji muzycznych sięgnął 91%. Dla miast 50-100-tysięcznych (Łomża) charakterystyczny był wysoki udział dotacji celowej budżetu państwa dla instytucji przejętych 1.01.1999 r. Tego typu dotacje otrzymywały też instytucje w innych miastach ale na znacznie niższym poziomie. Miasta 200-300-tysięczne otrzymywały ponadto niewielkie celowe dotacje z budżetu państwa. Największe znaczenie tego typu dotacje miały dla instytucji muzycznych w Toruniu – 3% i Częstochowie – 1.8%.

Tab. 20. Organizacja i finanse miejskich instytucji muzycznych

Cecha	Liczba zatrudnionych w 1 placówce	% wynagrodzeń w kosztach bieżących	Średnie wy nagrodzenie brutto na 1 zatrudnionego (w zł)	% przychodów z dotacji budżetowej gminy	% innych przychodów z rezerwy celowej budżetu państwa	% innych przychodów z budżetu państwa
Poniżej 25	-	-	-	-	-	-
25-50	-	-	-	-	-	-
50-100	22	93,3	25 311	42,6	49,1	0,3
100-200	64	88,2	25 678	68,4	14,1	0,0
200-300	72	81,3	23 431	79,1	0,4	2,4
Powyżej 300	65	89,8	23 783	81,5	0,9	0,4
Razem	62	87,7	24 360	72,8	10,1	0,8

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

Stosunkowo największe zespoły zatrudniały instytucje muzyczne w miastach 200-300-tysięcznych (tab. 20), ale najwięcej pracowników odnotowano w Łodzi – 164. W Łomży, której instytucja muzyczna liczyła zaledwie 22 osoby, był jeden z najwyższych udziałów

wynagrodzeń w kosztach bieżących (93%). Wyższą wartość wskaźnik ten osiągnął tylko w Poznaniu (97%). Warto też odnotować, że w mniejszych miastach przeciętne uposażenia pracowników instytucji muzycznych były nieco wyższe niż w dużych ośrodkach. Najwyższą wartość osiągnęły w Koszalinie (27 224 zł), najniższą zaś w Łodzi (22 064 zł).

5.2. Efektywność funkcjonowania miejskich instytucji muzycznych

Największą aktywnością zawodową wykazywali się pracownicy instytucji muzycznych w największych miastach (tab. 21). Ta wartość przeciętna wynikała z bardzo dużej aktywności zawodowej pracowników instytucji muzycznych w Poznaniu, w którym na 1 pracownika przypadało ponad 24 przedstawienia i 3516 słuchaczy. Wartości obu tych wskaźników wielokrotnie przewyższały poziom osiągnięty w pozostałych miastach. Najniższą liczbę koncertów na 1 pracownika odnotowała Łódź (0,8), zaś słuchaczy Kalisz (117).

Tab. 21. Ekonomiczna efektywność funkcjonowania miejskich instytucji muzycznych

Wielkość miasta w tys. mieszkańców	Poniżej 25	25 - 50	50- 100	100 -200	200-300	Powyżej 300	Razem
Cecha							
L. przedstawień/koncertów na 1 pracownika ⁵	-	-	4,2	3,5	2,4	9,2	5,5
L. widzów/słuchaczy na 1 pracownika	-	-	530	592	536	1563	934
Koszty bieżącej działalności na 1 widza/słuchacza (w zł)	-	-	62,0	66,2	76,5	46,4	60,8
Koszty statutowej działalności na 1 widza/słuchacza (zł)	-	-	10,8	15,3	15,7	11,4	13,4
Koszty bieżącej działalności na 1 przedstawienie/koncert (w zł)	-	-	7855	21093	16828	20374	18103
Koszty statutowej działalności na 1 przedstawienie/koncert (w zł)	-	-	1371	5388	3447	4685	4137
Udział w całkowitych przychodach środków wypracowanych (w%)	-	-	5,0	14,6	17,7	9,8	12,4
Udział w całkowitych przychodach środków pozyskanych (w%)	-	-	3,0	2,8	0,5	7,5	4,0

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

⁵ Pojęcie 1 pracownika jest używane w znaczeniu 1 etatu przeliczeniowego

Największe miasta miały też najniższe koszty działalności bieżącej w przeliczeniu na 1 słuchacza, do czego też przyczynił się głównie Poznań, w którym wskaźnik ten wynosił zaledwie 7 zł, przy średniej dla badanych miast równej 61 zł. Najwyższy poziom tak liczonej kosztocłonności odnotował Toruń (108 zł). Koszty statutowej działalności w przeliczeniu na 1 słuchacza również były zróżnicowane. Wahwały się od 25,8 zł w Toruniu do 0,1 w Poznaniu. Najwyższe koszty bieżącej działalności w przeliczeniu na 1 koncert zanotowano w Łodzi (42 035 zł), najniższe zaś w Poznaniu (1000 zł). Prawdopodobnie wysokie koszty koncertów są w dużym stopniu wytłumaczeniem bardzo wysokiej frekwencji na koncertach w Łodzi, o czym piszę poniżej. W Koszalinie wystąpiły najwyższe koszty statutowej działalności w przeliczeniu na 1 koncert (9886 zł), zaś w Poznaniu były one najniższe (10 zł).

Institucje muzyczne w Łodzi, Częstochowie i Koszalinie wypracowywały największą część swoich dochodów (odpowiednio 24%, 22% i 20%). Najmniejsze osiągnięcia w tym zakresie miał Poznań (0%). Z kolei instytucje Gdańska i Poznania miały duże sukcesy w pozyskiwaniu środków na działalność tego typu instytucji (13% i 9%). Żadnych środków nie pozyskała tylko instytucja w Toruniu.

5.3. Skala społecznego oddziaływania miejskich instytucji muzycznych

Największą frekwencję na koncertach odnotowywały instytucje muzyczne w największych miastach (tab. 22). Decydował o tym głównie bardzo wysoki poziom frekwencji w Łodzi (przeciętnie 597 osób na koncercie) oraz w Gdańsku (292). Najmniej osób skupiały koncerty w Kaliszu i Łomży (117 i 127 osób). Instytucje w Kaliszu i Koszalinie oraz w Częstochowie w największym stopniu przenikały do społeczności lokalnej. Liczba słuchaczy w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wynosiła w nich w kolejności: 403, 331 i 286. Najmniejszą skalą tak mierzonego społecznego oddziaływania cechował się Poznań (14).

Tab. 22. Społeczne oddziaływanie miejskich instytucji muzycznych

Cecha	Liczba widzów/słuchaczy w przeliczeniu na 1 przedstawienie/koncert	Liczba widzów/słuchaczy w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
Wielkość miasta w tysiącach mieszkańców		
Poniżej 25	-	-
25 – 50	-	-
50 – 100	126,8	182,6
100 – 200	274,3	367,1
200 – 300	221,0	179,8
Powyżej 300	344,6	67,1
Razem	268,9	184,7

6. Muzea

Miejskie muzea występowały w 2003 r., w 28 spośród badanych 55 miast. Wielkość miast sprawiała, że podobnie jak w przypadku innych instytucji, w małych ośrodkach na 1 muzeum przypadało znacznie mniej mieszkańców niż w dużych miastach i jednocześnie więcej wystaw na 1000 mieszkańców (tab. 23). Świadczy to o teoretycznie większej dostępności do instytucji i ich ofert, z drugiej jednak pokazuje trudności funkcjonowania, finansowania i zapewnienia jakości usług instytucji kultury w mniejszych ośrodkach.

6.1. Organizacja i finansowanie muzeów

Miejskie muzea w mniejszych miastach były małymi placówkami. Wraz ze wzrostem wielkości miast rosła też przeciętna liczba zatrudnionych w muzeach i jednocześnie malał udział wynagrodzeń w kosztach bieżących instytucji (tab. 23). Liczba zatrudnionych w muzeach wahała się w większości miast od 35 do 10 osób. Największe zatrudnienie wystąpiło w Gdańsku – 100 pracowników, najmniejsze zaś w Międzyrzeczu Podlaskim – zaledwie 0,5 etatu. Udział wynagrodzeń był także zróżnicowany – najwyższy w Lubaniu (81% całkowitych kosztów bieżących), najniższy zaś w Gdańsku (mimo największego zatrudnienia) i Siemianowicach Śląskich – odpowiednio 33% i 37%. Średnie roczne wynagrodzenie pracowników muzeum było zdecydowanie najniższe w miastach 50-100-tysięcznych. Wszystkie miasta tej grupy mieściły się poniżej średniej wartości tego wskaźnika dla wszystkich badanych miast, za wyjątkiem Piły, w której wynagrodzenia pracowników były najwyższe (46 535 zł).

Tab. 23. Muzea. Dostępność i organizacja.

Cecha Wielkość miasta w tys. mieszkańców	liczba mieszkańców na 1 placówkę	Liczba wystaw na 1000 mieszkańców	Średnia liczba zatrudnionych w 1 placówce	Udział (%) wynagrodzeń w kosztach bieżących	Średnie roczne wynagrodzenie brutto 1 zatrudnionego (w zł)
Poniżej 25	21 438	0,36	3,1	75,9	32 518
25-50	36 040	0,24	7,8	69,7	31 380
50-100	68 487	0,24	17,6	63,3	25 329
100-200	122 132	0,18	21,3	66,3	33 426
200-300	146 156	0,15	30,1	57,0	28 193
Powyżej 300	257 666	0,07	49,0	50,9	31 227
Razem	105 355	0,21	21,3	63,3	29 576

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

Muzea miejskie były finansowane ze środków publicznych, na poziomie zbliżonym do bibliotek (biblioteki przeciętnie na poziomie 94%, zaś muzea 92,5%). W każdej klasie wielkości miast inna była jednak struktura udziału różnych źródeł środków publicznych. Prawie we wszystkich grupach wielkości dominowały środki z dotacji budżetu gminy – z wyjątkiem miast 200-300-tysięcznych (Częstochowa, Toruń), które wyróżniały się najbardziej zróżnicowanymi i zrównoważonymi źródłami środków, przy dwóch źródłach wiodących: dotacji budżetowej gminy oraz dotacji budżetowej innych j.s.t. (tab. 24). W poszczególnych grupach miast dotacja budżetu miasta wsparta była: dotacjami celowymi budżetu gminy (miasta najmniejsze), i bardzo dużymi przychodami z rezerwy celowej budżetu państwa dla jednostek przejętych 1.01.1999 r. (miasta 50-100-tysięczne, max Biała Podlaska – 73%), skromnymi innymi przychodami celowymi z budżetu państwa i znaczącymi przychodami z rezerwy celowej budżetu państwa dla jednostek przejętych 1.01.1999 r. (miasta 100-200-tysięczne - max Koszalin 12% oraz miasta największe - max Łódź 6,8%). Muzea w miastach 25-50-tysięcznych bazowały tylko na środkach budżetu gminy wspartych własną aktywnością w wypracowywaniu i pozyskiwaniu środków.

Tab. 24. Struktura publicznych źródeł finansowania miejskich muzeów

Cecha	% przychodów z dotacji budżetowej gminy	% przychodów z dotacji budżetowej innych j.s.t.	% przychodów z rezerwy celowej budżetu państwa	% innych przychodów z budżetu państwa	% celowych przychodów z budżetu gminy
Poniżej 25	93,4	0,0	0,0	0,2	1,9
25-50	94,1	0,0	0,0	0,0	0,0
50-100	72,9	0,2	18,2	0,0	0,0
100-200	90,8	0,0	2,0	0,8	0,0
200-300	39,1	31,2	9,8	1,8	3,4
Powyżej 300	91,6	0,0	2,2	0,5	0,0
Razem	81,3	2,6	8,2	0,4	0,4

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

6.2. Efektywność funkcjonowania miejskich muzeów

Generalnie im mniejsze miasto, tym większa była aktywność zawodowa pracowników muzeów. W najmniejszych miastach na każdego z nich przypadała największa liczba wystaw, lekcji muzealnych oraz użytkowników (tab. 25). Stosunkowo wysokie wartości tych wskaźników zanotowano też w miastach 50-100-tysięcznych. Lekcje muzealne skupiały od

14 (Koszalin) do 39 (Jasło) uczestników. Dwa miasta wykazały przeciętną frekwencję na 1 lekcji muzealnej przekraczającą 75 osób (Piła i Siemianowice Śląskie). Przeciętna liczba zwiedzających wystawę wahała się w badanych miastach od 4003 osób w Toruniu do 119 w Siemianowicach Śląskich. Jedynie Gdańsk wykazał frekwencję znacznie przewyższającą liczbę odwiedzin na wystawach w innych miastach – 9881. Generalnie frekwencja na wystawach rosła wraz z wielkością miast.

Tab. 25. Aktywność pracowników i zainteresowanie ofertą

Cecha Wielkość miasta w tys. mieszkańców	Liczba wystaw przypadających na 1 pracownika	Liczba lekcji muzealnych przypadających na 1 pracownika	Liczba użytkowników ogółem na 1 pracownika	Liczba uczestników 1 lekcji muzealnej	Przeciętna liczba zwiedzających 1 wystawę
Poniżej 25	4,9	40,8	3466	20,1	487,1
25-50	1,6	5,6	1135	25,1	757,5
50-100	1,3	8,6	1247	37,2	967,7
100-200	0,9	4,1	681	24,0	726,1
200-300	0,6	6,1	1197	22,4	2544,9
Powyżej 300	0,4	1,9	1313	25,6	4070,1
Razem	1,4	9,7	1361	28,2	1391,7

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

W muzeach miast 100-200-tysięcznych odnotowano najwyższe i zbliżone we wszystkich miastach tej grupy koszty bieżące w przeliczeniu na 1 użytkownika (tab. 26). Jednak w całym zbiorze badanych miast najwyższą wartość tego wskaźnika odnotowano w Katowicach (199 zł, przy średniej 57 zł), najniższą zaś w Wągrowcu. Pozostałe wskaźniki kosztocłonności najwyższe wartości osiągnęły w miastach największych. Najdroższe wystawy przygotowywano w Gdańsku, ale jak pokazano powyżej przyciągały one najwięcej zwiedzających.

Tab. 26. Kosztocłonność usług muzealnych i aktywność w pozyskiwaniu i wypracowywaniu środków na działalność

Cecha Wielkość miasta w tys. mieszkańców	Koszty bieżącej dzia- łalności na 1 użytkownika muzeum (zł)	Koszty sta- tutowej dzia- łalności na 1 użytkownika muzeum (zł)	Koszty bieżącej dzia- łalności na 1 wystawę (zł)	Koszty sta- tutowej dzia- łalności na 1 wystawę (zł)	% przycho- dów wypra- cowanych w przychodach ogółem	% przycho- dów pozyska- nych w przychodach ogółem
Poniżej 25	12,9	1,6	19750,3	2165	2,6	1,9
25-50	41,4	4,3	34866,1	4003	5,1	1,3
50-100	40,0	7,5	43742,3	6635	7,3	1,5
100-200	96,9	11,0	68617,2	6723	5,1	1,2
200-300	41,6	4,6	110662,0	10731	13,8	0,6

Powyżej 300	79,1	15,0	191143,0	26461	4,1	0,6
Razem	57,3	8,4	74437,7	9373	6,2	1,4

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

Aktywność instytucji muzealnych przejawia się także w wypracowywaniu i pozyskiwaniu środków na działalność. W każdym z miast odnotowano tego typu zabiegi. Największy udział wypracowanych środków w całości przychodów odnotowało muzeum w Toruniu (22%), w wielu miastach było to ponad 10%. Mniejsze było znaczenie środków pozyskiwanych. Muzeum w Białej Podlaskiej zgromadziło w ten sposób 5,7% swoich przychodów, a 8 dalszych 2-4%.

6.3. Społeczne oddziaływanie muzeów

Wskaźnik określający skalę społecznego oddziaływania muzeów najwyższą wartość osiągnął w najmniejszych miastach, mimo iż przeciętna liczba zwiedzających wystawy i biorących udział w lekcjach muzealnych nie była tam bardzo duża (tab. 27). Świadczy on o znaczeniu muzeów w małych społecznościach miejskich. Stosunkowo dużą wartość osiągnął ten wskaźnik w miastach 200-300-tysięcznych, co wynika głównie wysokiej wartości osiągniętej w Toruniu. Stosunkowo najslabiej oddziaływanie muzeów zaznaczyło się w miastach 100-200-tysięcznych (w Dąbrowie Górniczej zanotowano zaledwie 30 użytkowników muzeum na 1000 mieszkańców). Warto na marginesie zauważyć, że w żadnym z badanych miast Górnego Śląska wartość ta nie przekroczyła 65.

Tab. 27. Skala społecznego oddziaływania muzeów miejskich

Cecha	Liczba użytkowników ogółem w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
Wielkość miasta w tysiącach mieszkańców	
Poniżej 25	510
25 – 50	190
50 – 100	298
100 – 200	142
200 – 300	437
Powyżej 300	272
Razem	278

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

7. Centra sztuki, galerie, BWA.

Spośród badanych 55 miast zaledwie 19 było organizatorem tego typu instytucji wystawienniczych, przy czym pełnych informacji udzieliło tylko 15 miast. Były one

reprezentowane we wszystkich przyjętych w badaniu klasach wielkości miast, przede wszystkim w miastach na prawach powiatu. Nie występowały w badanych gminach wiejskich.

7.1. Organizacja i finansowanie miejskich instytucji wystawienniczych

Podobnie jak przy wszystkich innych instytucjach kultury, liczba mieszkańców w przeliczeniu na 1 galerię rośnie wraz ze wzrostem wielkości miast (tab. 28). Jednak liczba wystaw i wydarzeń organizowanych w tego typu instytucjach, w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, zdecydowanie najwyższa była w dwóch miastach Kołobrzegu (5) i Częstochowie, która była jedynym miastem w grupie 200-300-tysięcznych (4,2). W pozostałych miastach ten wskaźnik wahał się od 0,08 w Gdańsku do 1,7 w Piotrkowie Trybunalskim. Generalnie wraz ze wzrostem wielkości miasta rosła liczba zatrudnionych w miejskich centrach sztuki. Najwyższe zatrudnienie odnotowała Łódź (23 osoby), a najmniejsze Międzyrzec Podlaski – tylko 0,5 etatu. Odwrotnie kształtował się udział wynagrodzeń w całkowitych kosztach bieżących; generalnie malał wraz z wielkością miast. W Piotrkowie Trybunalskim osiągnął najwyższą wartość - 71%, a w Gdańsku, najniższą - 30%. W czterech miastach: Piotrkowie, Kołobrzegu, Kaliszu i Łodzi, udział ten znacząco przekraczał wartość średniej arytmetycznej dla całego badanego zbioru. Średnie roczne wynagrodzenie wahało się od 41 200 zł w Kaliszu i 38 500 zł w Elblągu do 26 300 zł w Łodzi. Po raz kolejny widzimy w Łodzi tendencję do utrzymywania dużego zatrudnienia przy niskich uposażeniach.

Tab. 28. Centra sztuki. Galerie. BWA. Dostępność i Organizacja.

Cecha	Liczba mieszkańców na 1 placówkę	L wystaw, performances instalacji, prezentacji multimedialnych, seansów filmowych, itp. na 1000 mieszkańców	Średnia liczba zatrudnionych w 1 placówce	Udział (%) wynagrodzeń w kosztach bieżących	Średnie roczne wynagrodzenie brutto 1 zatrudnionego (w zł)
Poniżej 25	17305	0,6	0,5	-	-
25-50	46728	2,9	5,0	62,9	32242
50-100	84661	0,7	7,5	59,8	39168
100-200	137869	0,2	7,8	51,1	33046
200-300	250241	4,2	19,3	36,3	35744
Powyżej 300	535717	0,2	17,1	49,4	33183
Razem	214016	0,8	9,9	52,4	32638

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

Miejskie instytucje wystawiennicze były przeciętnie w znacznie mniejszym stopniu (o 10 punktów procentowych) niż muzea finansowane ze środków publicznych. Struktura środków publicznych była także dużo mniej zróżnicowana. Do wyjątków należały dotacje z budżetu państwa, poza rezerwą celową. W żadnym z badanych miast nie odnotowano także dotacji innej j.s.t. dla instytucji wystawienniczej. Z dotacji publicznych w największym stopniu korzystały galerie w miastach 25-50-tysięcznych (Skierniewice w 100%). Dotacje z budżetu miasta, w największym stopniu - w 99%, finansowały funkcjonowanie instytucji wystawienniczej w Chorzowie i w 94% w Zielonej Górze, najmniejszy udział miały w Częstochowie (43%). Najwyższy udział przychodów z rezerwy celowej budżetu państwa dla instytucji przejętych 1.01.1999 r., odnotowały Skierniewice (24%); znaczące były też (powyżej 10% przychodów instytucji) w Piotrkowie Trybunalskim, Łodzi, Częstochowie i Kaliszu. Tylko Częstochowa i Łódź otrzymały inne dotacje z budżetu państwa, przy czym w Częstochowie stanowiły one 4,4% przychodów, a w Łodzi zaledwie 0,5%.

Największą aktywnością w wypracowywaniu środków na działalność wykazały się instytucje wystawiennicze w Częstochowie, Poznaniu i Opolu (odpowiednio 36%, 26% i 20%). Poza Skierniewicami, bardzo niewielką aktywność wykazały tu instytucje w Chorzowie i Gdańsku. Instytucja w Gdańsku miała natomiast największe sukcesy w pozyskiwaniu środków spoza budżetu (7,8% całkowitych dochodów instytucji). Aktywne były też w tej dziedzinie galerie z Częstochowy, Poznania, Kalisza (powyżej 5%). Żadnych środków nie pozyskano w Skierniewicach, Zielonej Górze, Elblągu, minimalne w Chorzowie, Katowicach, Opolu i Łodzi.

Tab. 29. Struktura źródeł finansowania miejskich instytucji wystawienniczych

Cecha Wielkość miasta w tys. mieszkańców	% przychodów z dotacji budżetowej gminy	% przychodów z rezerwy celowej państwa	% innych przychodów z budżetu państwa	% przychodów wypracowanych przez instytucję	% przychodów pozyskanych przez instytucję
Poniżej 25	-	-	-	-	-
25-50	81,9	11,9	0,0	5,6	,6
50-100	74,2	11,7	0,0	10,2	3,9
100-200	87,9	2,8	0,0	8,6	1,3
200-300	42,9	11,1	4,4	35,6	5,7
Powyżej 300	80,8	3,6	0,1	11,9	3,4
Razem	80,4	6,2	0,4	11,1	2,4

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

7.2. Efektywność funkcjonowania miejskich instytucji wystawienniczych

Analiza wskaźników ilustrujących ekonomiczną i społeczną efektywność funkcjonowania i oddziaływania społecznego pokazała zróżnicowanie sytuacji w poszczególnych grupach miast

(tab. 30). Instytucje wystawiennicze w miastach małych (25-50-tysięcznych – Kołobrzeg, Skierniewice) miały niskie lub najniższe koszty bieżące i statutowe w przeliczeniu na 1 wystawę oraz użytkownika; notowały przy tym najwyższą skalę społecznego oddziaływania. Galerie w miastach 50-100-tysięcznych (Piotrków Trybunalski i Jelenia Góra) cechowały się niską aktywnością zawodową pracowników, przeciętną kosztochłonnością i niewielkim oddziaływaniem na środowisko społeczne. W miastach 100-200-tysięcznych (Kalisz, Elbląg, Opole, Olsztyn, Zielona Góra, Chorzów) występowały najwyższe koszty bieżące przygotowania 1 wystawy (Elbląg – 44 435 zł, Olsztyn – 34 500 zł) i jednocześnie zdecydowanie największa frekwencja na wystawie (w Elblągu – 1077 osób, w Chorzowie – 796), przy stosunkowo niewielkiej skali oddziaływania społecznego. Całkiem inna sytuacja miała miejsce w Częstochowie – bardzo duża aktywność zawodowa pracowników, pomimo najniższych kosztów bieżącego przygotowania wystawy i najniższej frekwencji na pojedynczej wystawie, owocowała wysoką skalą społecznego oddziaływania instytucji. Z kolei w największych miastach (Katowice, Gdańsk, Poznań, Łódź), świadczone najdroższe usługi, przy słabej aktywności pracowników i w efekcie poniżej przeciętnej frekwencji (większą zanotował tylko Poznań) oraz stosunkowo najniższej skali społecznego oddziaływania.

Tab. 30 Ekonomiczna i społeczna efektywność funkcjonowania miejskich instytucji wystawienniczych

Wielkość miasta w tys. mieszkańców	Poniżej 25	25 - 50	50- 100	100 -200	200-300	Powyżej 300	Razem
Cecha							
L. zwiedzających 1 wystawę, performance, instalację, seans filmowy, itp.	248,0	196,2	357,6	585,3	85,5	289,2	390,0
L. wystaw, performances, instalacji, seansów filmowych itp. na 1 pracownika	20,0	24,5	9,7	4,2	55,1	5,1	11,4
L. zwiedzających, uczestników, widzów, słuchaczy na 1 pracownika	4960	3510	1261	2304	4708	1247	2372
Koszty bieżącej działalności na 1 zwiedzającego/widza/ słuchacza (w zł)	-	16,2	47,0	45,9	20,9	84,6	50,7
Koszty statutowej działalności na 1 zwiedzającego/widza/słuchacza (zł)	-	4,1	16,1	10,1	8,4	33,6	16,2
Koszty bieżącej działalności na 1 wystawę/performance/seans film. (w zł)	-	3577	13510	21179	1789	18263	15859,2
Koszty statutowej działalności na 1 wystawę/performance/seans film. (w zł)	-	921	5083	4853	715	6478	4517
L. zwiedzających/uczestników/	143,3	398,3	168,0	114,8	362,1	49,0	156,5

widzów na 1000 mieszkańców

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

8. Miasta jako mecenas kultury

W pierwszej części opracowania pokazano, że najbardziej zaangażowane we wspieranie przedsięwzięć kulturalnych były miasta 200-300-tysięczne, a zwłaszcza Toruń, który przeznaczal na ten cel 15,3% swojego budżetu na kulturę w dziale 921. Jednak spośród wszystkich 55 analizowanych miast (i 37, które udzieliły informacji na ten temat), w 2003 r. najbardziej w tego typu działalność zaangażowała się Zielona Góra, w której udział wydatków na wspieranie przedsięwzięć kulturalnych stanowił blisko 21% wydatków budżetu gminy na kulturę, w dziale 921. W poszczególnych miastach różny był poziom zaspokojenia potrzeb na dofinansowanie przedsięwzięć kulturalnych. W Koninie, Elblągu, Łomży, Międzyrzecu Podlaskim, Pile, Raciborzu, Skierniewicach, Tczewie i Wągrowcu, dofinansowanie uzyskało 100% ubiegających się projektów. W dużych miastach udział projektów, które uzyskały poparcie z budżetu miasta był znacznie mniejszy, ale tylko w 3 miastach wśród wszystkich badanych niższy niż 50% - Zielonej Górze (45%), Chełmie i Częstochowie (tab. 31). Większe różnice występowały wśród miast ze względu na stopień zaspokojenia potrzeb finansowych. Tylko w 5 miastach zaspokojono 100% potrzeb finansowych (Konin, Międzyrzec Podlaski, Piła, Tczew i Wągrowiec). W pozostałych ten odsetek wahał się najczęściej od 30 do 70 %. Warto zauważyć, że w stosunku do 2000 r., we wszystkich grupach miast (za wyjątkiem najmniejszych) nastąpiło obniżenie stopnia zaspokajania sumarycznych potrzeb finansowych projektodawców przedsięwzięć kulturalnych, co może wynikać zarówno ze zwiększonego zapotrzebowania, jak i z obniżenia środków gminnych na ten cel.

Tab. 31. Poziom zaspokojenia potrzeb na dofinansowanie przedsięwzięć kulturalnych

Cecha	Liczba wniosków zrealizowanych przez gminę w stosunku do liczby złożonych (w%)		Poziom zaspokojenia przez gminę potrzeb finansowych (%)		Kwota (w %) dofinansowania w stosunku do pełnych kosztów przedsięwzięć		Kwota (w zł) dofinansowania przypadająca na 1 uczestnika przedsięwzięć	
	2000	2003	2000	2003	2000	2003	2000	2003
Wielkość miast w tys. mieszkańców								
< 25	69	100,0	72	100,0	47	47,8	8,8	3,5
25-50	80	82,8	86	56,3	51	58,6	27,0	4,5
50-100	78	81,1	68	59,3	60	34,4	9,7	23,0
100-200	81	68,3	56	47,5	53	54,8	9,4	7,8
200-300	62	63,5	54	42,4	b.d.	25,5	18,3	3,3

> 300	70	68,3	67	44,3	58	35,2	b.d.	55,4
Razem	76	77,4	68	56,9	53	47,7	14,3	14,5

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2000 i 2003r..

Udzielane przez miasta wsparcie projektów najczęściej utrzymywało się na poziomie 20-65% całkowitych kosztów przedsięwzięć. Najwyższe – 100% deklarowały tylko 2 miasta – Dąbrowa Górnicza i Ruda Śląska, najniższe – 9,5% - Chełm. Bardzo zróżnicowana była wysokość dofinansowania w przeliczeniu na 1 uczestnika dofinansowanych przedsięwzięć. W trzech miastach: Tczewie, Przemyślu i Łodzi, przekraczała 50 zł (odpowiednio 94 zł, 88 zł i 55 zł), w pozostałych wahała się od 20 zł do 2 zł. Zdecydowanie najwyższa była w miastach 50-100-tysięcznych.

Generalnie im większe miasto, tym większy udział w kwocie na dofinansowania miały projekty organizacji pozarządowych (tab. 32). Wyjątkiem były Częstochowa i Toruń. W Chełmie, Siemianowicach Śląskich, Skierniewicach, Kwidzynie i Tczewie udział ten wynosił 100%. Najmniejszy był w Białej Podlaskiej (6%) i w Pile (7%).

Tab. 32. Udział dofinansowania przedsięwzięć organizacji pozarządowych w ogólnej kwocie na dofinansowanie projektów kulturalnych z budżetu miasta (w %)

Wielkość miast w tys. mieszkańców	Udział organizacji pozarządowych w ogólnej kwocie przeznaczonej na dofinansowanie przedsięwzięć kulturalnych
Poniżej 25	57,4
25-50	52,0
50-100	54,5
100-200	62,3
200-300	41,1
Powyżej 300	80,7
Razem	57,4

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

Miasta były mecenasem zarówno organizacji obywatelskich, jak i publicznych instytucji kultury. Dofinansowały projekty realizowane przez sektor pozarządowy, a także miejskie i inne publiczne podmioty (tab. 33). Badane miasta stosunkowo największe kwoty przeznaczały na dofinansowanie przedsięwzięć organizowanych przez inne (nie gminne) podmioty publiczne, najmniejsze zaś dla organizacji pozarządowych. Największą liczbą uczestników cechowały się wspierane projekty gminne, najmniejszą natomiast projekty organizacji społecznych. Można wskazać 3 typy działania w tym zakresie:

- w miastach najmniejszych, największe kwoty przeznaczano na projekty NGO'S i one też skupiały największe grono odbiorców,
- w 25-100-tysięcznych oraz 200-300-tysięcznych, najmocniej wspierano projekty gminnych instytucji i one skupiały największą liczbę uczestników,
- w miastach 100-200-tysięcznych i w największych, wspierano przede wszystkim projekty nie gminnych instytucji publicznych, w miastach 100-200-tysięcznych skupiały one zdecydowanie największą liczbę uczestników.

Tab. 33. Struktura przedsięwzięć dofinansowywanych z budżetu miast, wg rodzaju organizatora (przeciętna kwota dofinansowania w złotych oraz liczba uczestników)

Wielkość miast w tys. mieszkańców	Miejskie/gminne podmioty publiczne		Inne podmioty publiczne		Podmioty niepubliczne Organizacje pozarządowe	
	Kwota dofinansowania (w zł)	liczba uczestników	Kwota dofinansowania (w zł)	liczba uczestników	Kwota dofinansowania (w zł)	Liczba uczestników
< 25	2248	269	-	-	5250	5000
25-50	15534	9413	9916	3663	4765	590
50-100	6611	1149	3887	509	5592	51
100-200	10153	2035	18786	6041	5529	987
200-300	13164	14812	7328	873	7615	857
> 300	16590	4000	31054	375	13857	183
Razem	10107	3594	12565	2892	6080	87

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

Wśród wszystkich miast projekty gminnych instytucji kulturalnych były szczególnie mocno wspierane w Kołobrzegu, Łodzi i Bytomiu, w których średnia kwota dofinansowania wahała się od 43 tys. w Kołobrzegu do 37 tys. w Bytomiu. Przedsięwzięcia innych podmiotów publicznych największe wsparcie uzyskały w Rudzie Śląskiej, Łodzi, Olsztynie i Kołobrzegu – średnie dofinansowanie od 72,5 tys. zł w Rudzie Śląskiej do 32 tys. w Kołobrzegu. Projekty organizacji pozarządowych zdecydowanie najmocniej wspierane były w Poznaniu i dość silnie w Kwidzynie, Tczewie, Kaliszu i Siemianowicach Śląskich. W Poznaniu średnie dofinansowanie wynosiło 20,6 tys. zł, a w pozostałych wymienionych miastach wahało się od 16,9 tys. zł w Kwidzynie do 14 tys. zł w Siemianowicach Śląskich.

Badane miasta wspierały także w stały sposób (dotacja budżetowa) instytucje kultury prowadzone przez inne podmioty publiczne. Prawie połowa miast była zaangażowana w ten rodzaj mecenatu (tab. 34). Najczęściej wspierane były instytucje wojewódzkie – głównie przez miasta na prawach powiatu. Żadne z badanych małych miast nie dotowało instytucji wojewódzkich, a wśród miast 50-100-tysięcznych tylko Piła i Racibórz. Instytucje powiatowe były natomiast dofinansowywane w sposób stały przez miasta mniejsze niż 100-tysięczne.

Ten rodzaj mecenatu sprawowały najczęściej Katowice, które wspierały 4 instytucje wojewódzkie i Piła, dotująca 2 instytucje wojewódzkie i 2 powiatowe. W Pile szczególnie mocno ujawnił się priorytet dla bibliotek, które wspierano zarówno na poziomie wojewódzkim, jak i powiatowym. Chorzów, Olsztyn i Kalisz, dofinansowywały w sposób stały po 3 instytucje (głównie wojewódzkie), zaś Łódź i Bytom po 2.

Tab. 34. Miasta wg rodzaju instytucji wspieranej poprzez stałe dofinansowanie

Podmiot wspierany Rodzaj instytucji	Instytucje wojewódzkie	Instytucje powiatowe	Inne instytucje publiczne	Razem liczba wspierających miast
Biblioteka	Piła, Racibórz, Toruń	Piła	Łódź	5
Teatr	Chorzów, Kalisz, Katowice, Olsztyn	-	-	4
Muzeum	Bytom, Chorzów, Kalisz, Katowice, Olsztyn, Piła	-	Dzierżoniów	7
Instytucja muzyczna	Olsztyn, Katowice, Bytom, Zielona Góra	Koźmin Wlkp.	-	5
Inna instytucja	Kalisz, Katowice	Łomża, Piła	Chorzów, Łódź	6
Razem liczba wspierających miast	19	4	4	27

Źródło: Elektroniczny Pakiet Analityczny SAS 2003 r.

Samorządy mniejszych miast najczęściej wspierały jedną instytucję. Warto też zauważyć, że najczęściej wspieranymi instytucjami były muzea wojewódzkie oraz inne instytucje prowadzone na różnych poziomach władz publicznych. Najrzadziej wspierano w stały sposób teatry.

Ten rodzaj finansowania od kilku lat znacząco się rozwija, co świadczy o roszszerzającej się współpracy władz publicznych na różnych poziomach zarządzania.